

Бутрей Дмитро Ігорович,

аспірант, викладач кафедри вокально-хорової майстерності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
d.butrey@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0009-2345-8376>

ЗМІСТ І КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АРТИСТІВ-ВОКАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ СОЛЬНОГО СПІВУ

Стаття присвячена проблемі формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу. Розкрито зміст і компонентну структуру творчої індивідуальності, яка включає мотиваційно-ціннісний, операційно-практичний, емоційно-рефлексивний та результативно-корекційний компоненти. Опрацьовано наукові праці, що розкривають сутність поняття «творча індивідуальність», її складові та фактори розвитку в процесі вокально-виконавської діяльності. Обґрунтовано значення особистісно орієнтованого підходу, інтеграції інноваційних методів навчання та гармонійного поєднання технічних і художніх навичок під час професійної підготовки студентів. Зазначено, що розвиток творчої індивідуальності залежить від взаємодії психологічних, педагогічних і мистецьких чинників, що створюють умови для творчого самовираження та самореалізації студентів. Визначено роль національного вокального репертуару як засобу формування художньо-естетичних смаків та патріотичного виховання майбутніх артистів. Розглянуто інтеграцію методів самостійної роботи студентів у навчальний процес як чинник розвитку творчої активності й відповідальності. Акцентовано на необхідності формування індивідуальної траєкторії навчання, що сприяє максимальному розкриттю потенціалу кожного студента з урахуванням його психофізіологічних особливостей. Визначено педагогічні умови, що сприяють розкриттю творчого потенціалу майбутніх виконавців, зокрема через вдосконалення методів навчання сольного співу та використання національного вокального репертуару. Визначено сутність системного підходу у формуванні професійної майстерності вокалістів, що забезпечує гармонійний розвиток технічних, художніх та емоційних складових творчої діяльності. Подальші дослідження мають зосереджуватися на інтеграції сучасних і традиційних педагогічних підходів у контексті формування творчої індивідуальності студентів.

Ключові слова: творча індивідуальність, майбутні артисти-вокалісти, сольний спів, професійна підготовка, творчий потенціал, зміст і компонентна структура.

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024
© Бутрей Д., 2024

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розвитку мистецької освіти в Україні характеризується зміною освітніх парадигм, що спрямовані на підвищення якості професійної підготовки майбутніх артистів-вокалістів. В умовах глобалізації, культурної інтеграції та зростання конкуренції у сфері виконавського мистецтва виникає необхідність у формуванні творчої індивідуальності як ключової складової професійної майстерності. Розвиток

здатності до самовираження, художньої інтерпретації та створення унікального творчого продукту стає визначальним чинником успішної діяльності виконавця.

Актуальність вибраної теми зумовлена посиленням вимог до підготовки фахівців у галузі вокального мистецтва, зокрема необхідністю інтеграції інноваційних методів і технологій навчання, які сприяють розкриттю творчого потенціалу студентів. Особливого значення набуває адаптація освітнього процесу до викликів сучасності,

що включають впровадження особистісно орієнтованих підходів, розвиток естетичного смаку, мотивації до творчої діяльності та здатності до рефлексії.

Незважаючи на те, що проблематика формування творчої індивідуальності знайшла висвітлення в працях провідних науковців, її розгляд на заняттях сольного співу в майбутніх артистів-вокалістів залишається недостатньо дослідженою. Особливу увагу слід приділити впровадженню інноваційних методів навчання, які стимулюють творчий потенціал і забезпечують гармонійний розвиток професійних та особистісних якостей майбутніх артистів-вокалістів.

Мета статті — теоретично обґрунтувати зміст та компонентну структуру творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу.

Методологія дослідження полягає у застосуванні теоретичних методів наукового пізнання: аналізу, порівняння, узагальнення, систематизації, а також емпіричних методів: спостереження, бесіди, опису, що дає змогу виявити специфіку формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу в закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен творчої індивідуальності є предметом досліджень у різних галузях науки, зокрема в психології, педагогіці, мистецтвознавстві та культурології. Серед науковців, які досліджували питання формування творчої індивідуальності, слід зазначити Н. Гребенюк, Н. Карпенко, Т. Дуткевич, В. Яковенка, Янь Інши, К. Татарко, Ю. Мережко, О. Петрикову.

Проте проблема формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу в закладах вищої мистецької освіти досліджена недостатньо та потребує ретельного подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку музичної освіти в Україні вимагає адаптації до нових викликів, зокрема оновлення підходів до формування творчих здібностей майбутніх артистів-вокалістів. У контексті вдосконалення освітнього процесу особливе значення має розвиток творчої індивідуальності, що є фундаментом професійної майстерності виконавця. Сучасні методи навчання покликані інтегрувати інноваційні технології, методи та прийоми, які сприяють розкриттю творчого потенціалу студентів як першого (бакалаврського), так і другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Впровадження особистісно орієнтованого підходу на заняттях сольного співу дає змогу зосередитися на розвитку індивідуальних якостей виконавця, таких як креативність, емоційна чутливість, здатність до художньої інтерпретації та самовираження. Творча індивідуальність фор-

мується через набуття майбутніми вокалістами специфічних знань, умінь і навичок, необхідних для створення власного художнього образу, адаптації до різних виконавських ситуацій та реалізації творчих ідей.

Процес вокальної підготовки передбачає не лише засвоєння технічних аспектів співу, але й глибоке осмислення змісту музичного твору, розвиток художнього смаку та здатності до інтерпретаційного мислення. Ми переконані, що впровадження інноваційних форм і методів роботи на заняттях сольного співу стане важливим кроком у формуванні творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів, активуючи їхню внутрішню мотивацію та прагнення до самореалізації.

Беручи за основу результати аналізу наукової літератури із вибраної проблеми, наведемо власне визначення поняття *«творча індивідуальність»* — це особистість, яка має унікальні, відмінні від інших особистостей якості та самобутнє світосприйняття, що створюють умови для творчого мислення, креативного підходу до розв'язання завдань і самобутнього способу самовираження, здатна використовувати свої неповторні якості й таланти для створення оригінальних ідей і концепцій та прагне це робити.

У сучасній науковій думці творча індивідуальність розглядається як «особистість, яка систематично розв'язує проблеми, моделює продукти або ставить нові питання щодо певної сфери дійсності таким чином, що у певному культурному середовищі їх вважають новими, але врешті-решт визнають та приймають» [1].

Творча діяльність особистості у психологічній літературі визначається як форма діяльності людини, спрямована на створення якісно нових суспільних і особистісних цінностей. Процес творчої діяльності охоплює постановку завдання, формування задуму, його реалізацію. Особистість творця характеризується здібностями, темпераментом, віком, характером тощо. Середовище, умови, фізичне оточення, колектив можуть виступати для творчої діяльності як стимулятором, так і бар'єром [2].

Н. Гребенюк визначає індивідуальність як системну якість індивіда, творчу ж індивідуальність — як підсистему особистості, що характеризується сукупністю творчих якостей, які забезпечують успіх у творчій діяльності. Процес формування творчої неповторності конкретної особи має свої специфічні закономірності. Творча індивідуальність розвивається і формується саме в процесі творчої діяльності та характеризується ступенем соціально-активної включеності у суспільні відносини. Творча особистість формується під впливом низки чинників, серед яких виділяються саме психофізіологічні особливості, індивідуальні (природні) здібності, що

«визначають неповторність співака, спосіб його життєдіяльності» [1]. Н. Гребенюк наголошує, що «кожен учень — неповторний як індивідуальність не тільки в розумінні анатомічної будови органів та особливостей їх функціонування, але й щодо психічних якостей» [1]. Частиною мотивації розглядається природна потреба людини у творчості, що ставить на чільне місце активну вокально-виконавську діяльність як двигун духовного становлення особистості.

Виховання творчої особистості вокаліста вимагає не просто розвивати певний набір необхідних психічних якостей (таких як спостережливість, пам'ять, увага тощо), а зосереджуватися на цілісності психофізіологічної системи співака. «Ця система, взаємодіючи з реальністю, удосконалюється через психічні процеси. У процесі вокально-виконавської діяльності недостатні компоненти можуть бути розвинені або компенсовані іншими» [3].

На основі здійсненого аналізу наукової психолого-педагогічної літератури нами було розроблено структуру творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів як сукупність чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, операційного-практичного, емоційно-рефлексивного, результативно-корекційного. Розглянемо більш детально семантичну структуру та зміст кожного з них.

Мотиваційно-ціннісний компонент формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів є основоположним елементом, що визначає внутрішню готовність і прагнення досягати високих результатів у вокально-виконавській діяльності. Цей компонент об'єднує мотиваційні аспекти, які спонукають студента до активної участі в освітньому процесі, і ціннісні орієнтири, що формують його естетичні ідеали та професійну самосвідомість. Мотивація до творчості у цьому контексті базується на інтересі до вокального мистецтва, усвідомленні його ролі у формуванні культурного середовища та значущості для самореалізації.

Змістовне наповнення компонента охоплює розвиток стратегічного мислення щодо кар'єрного зростання, формування цінностей, пов'язаних із збереженням і популяризацією вокальної спадщини, а також прагнення до самоактуалізації через творчість. Значна увага приділяється естетичному вихованню, що сприяє формуванню художнього смаку та розумінню краси вокального виконання.

Таким чином, мотиваційно-ціннісний компонент не лише забезпечує мотиваційну підтримку освітнього процесу, але й слугує джерелом натхнення та орієнтиром для гармонійного професійного й особистісного розвитку майбутнього вокаліста. Також дослідження підкреслює, що «формування вокальної майстерності майбутніх

артистів музичного мистецтва є складним багатоаспектним процесом і вимагає реалізації таких завдань, як: створення атмосфери зацікавленості, <...> розвитку мотивації та ціннісних орієнтацій тощо» [4].

Доцільно проаналізувати мотиваційну сферу особистості з психологічного погляду, де вона виступає як система внутрішніх факторів, що визначають поведінку людини, пояснюють її напрямки та служать рушійною силою в професійній діяльності. Оскільки участь у публічних виконавських заходах передбачає отримання зворотного зв'язку, який закріплюється через відчуття успіху від виконаної роботи, підтримка спрямованості на досягнення успіху стає ключовою мотиваційно спрямовуючою силою.

Таким чином, врахування внутрішніх і зовнішніх мотивів у підготовці майбутніх артистів-вокалістів визначає рівень їхньої цілеспрямованої активності в процесі навчання [5].

Операційно-практичний компонент формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів охоплює розвиток практичних навичок та вмінь, необхідних для успішного оволодіння вокальним мистецтвом і реалізації професійної діяльності. Цей компонент спрямований на засвоєння технічних аспектів вокалу, включаючи розвиток дихальної підтримки, формування природного вокального резонансу, удосконалення артикуляційної бази та постановки голосу. Особлива увага приділяється роботі з вокальним репертуаром, яка передбачає не лише вивчення тексту і музики, але й пошук індивідуальних художніх рішень, адаптацію технічних завдань до власних вокальних можливостей. Важливою складовою компонента є сценічна майстерність, що включає вміння передавати емоційний зміст твору через міміку, жести та рухи, а також ефективну взаємодію з аудиторією. Крім того, операційно-практичний компонент передбачає розвиток здатності до виконавського моделювання, що є основою для майбутньої роботи в професії, включаючи демонстрацію технічних елементів і правильного вокального звучання. У контексті професійної підготовки акцент робиться на інтеграції знань і навичок із різних сфер, таких як музична інтерпретація, техніка виконання та сценічна культура, що дає змогу майбутнім артистам-вокалістам впевнено діяти в умовах реального творчого процесу.

Підтвердженням важливості операційно-практичного компонента є дослідження, в якому зазначається, що «підготовка майбутніх артистів-вокалістів з метою виховання самобутньої творчої особистості, що володіє високим рівнем виконавської майстерності й культури» є ключовим аспектом їхнього професійного становлення [6].

Також у цьому компоненті важливе формування навичок самостійної роботи майбутніх артистів-вокалістів, оскільки «психологічні передумови розвитку самостійності студентів полягають у їхніх успіхах у навчанні, позитивному до нього відношенні, зацікавленості та захопленості предметом, розумінні того, що при правильній організації самостійної роботи формуються навички та досвід творчої діяльності» [7].

Емоційно-рефлексивний компонент формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів спрямований на розвиток емоційної чутливості, художнього смаку та здатності до рефлексії, що є ключовими аспектами успішного виконавського мистецтва.

Цей компонент передбачає формування вміння глибоко відчувати емоційний зміст твору та передавати його слухачам через вокальне виконання, що забезпечується розвитком емоційної пам'яті, здатності до уявного створення сценічних образів і творчої уяви. Розвинена емоційна чутливість сприяє не лише естетичному сприйняттю музичного матеріалу, а й його трансформації в індивідуальну художню інтерпретацію, яка відображає особистісне бачення виконавця.

Рефлексивна складова включає аналіз власного виконавського процесу та результатів, що дає змогу майбутньому вокалісту визначати сильні та слабкі сторони виконання, враховувати їх у подальшій роботі. Здатність до самоаналізу також сприяє вдосконаленню технічної і художньої майстерності, оскільки допомагає критично оцінювати власні досягнення і знаходити способи покращення результатів. Крім того, важливим аспектом емоційно-рефлексивного компонента є формування художнього смаку, що дає змогу виконавцю робити усвідомлений вибір репертуару, стилю і засобів виразності, які відповідають не лише творчим завданням, а й індивідуальній артистичній манері.

Таким чином, емоційно-рефлексивний компонент забезпечує гармонійний розвиток особистості майбутнього вокаліста, сприяючи формуванню його професійної зрілості та унікальної творчої індивідуальності.

Результативно-корекційний компонент формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів є завершальною ланкою у структурі їхньої професійної підготовки, яка передбачає аналіз досягнутих результатів, самооцінку, внесення коректив і проектування подальшого творчого розвитку. Цей компонент спрямований на формування вмінь ефективного зіставлення отриманих результатів із визначеними цілями, що дає змогу вокалісту об'єктивно оцінити свої досягнення, виявити недоліки у виконанні та визначити напрями для їх усунення.

Процес самоаналізу й рефлексії передбачає глибоке усвідомлення технічних і художніх помилок, корекцію вокально-технічних та художньо-інтерпретаційних аспектів, а також здатність трансформувати отриманий досвід у подальшу творчо-виконавську практику. Важливу роль відіграє вміння аналізувати відгуки викладачів, колег чи аудиторії, що формує навички сприйняття конструктивної критики та здатність використовувати її для вдосконалення. Крім того, корекційний аспект включає розвиток навичок самоуправління і саморегуляції, які забезпечують здатність адаптуватися до змінних умов творчої діяльності, зокрема до різноманітних сценічних або педагогічних ситуацій. Студенти також вчаться реалізовувати методики самоактуалізації та самозахоочення, що підтримує їхню внутрішню мотивацію та налаштованість на професійне зростання. Результативно-корекційний компонент є не лише механізмом контролю й вдосконалення професійної діяльності, а й важливим інструментом для розвитку творчої індивідуальності, даючи змогу майбутньому артисту-вокалісту досягати високого рівня професійної майстерності й успішно реалізувати свій творчий потенціал у різних сферах вокальної діяльності.

Висновки. Отже, формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу є багатокомпонентним і системним процесом, що охоплює і формування її структурних компонентів (мотиваційно-ціннісного, операційно-практичного, емоційно-рефлексивного та результативно-корекційного). Застосування інноваційних методів і підходів в освітньому процесі сприяє розкриттю творчого потенціалу здобувачів, формуванню їхньої професійної майстерності та творчого мислення.

Важливим аспектом, спрямованим на розвиток творчих якостей майбутніх артистів-вокалістів, є особистісно орієнтований підхід в освітній діяльності закладу вищої освіти, який дає змогу розвивати індивідуальний стиль кожного виконавця, забезпечувати гармонійне поєднання у нього технічних навичок із художньою інтерпретацією та емоційною виразністю передачі змістового наповнення музичного твору.

Подальші дослідження у цьому напрямі мають бути зосереджені на вдосконаленні методів формування творчої індивідуальності майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу в закладах вищої освіти, інтеграції традиційних і сучасних педагогічних підходів до формування означеного феномену в освітньому процесі ЗВО, а також теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов розвитку творчої індивідуальності студентів у контексті їхньої професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гребенюк Н.Є. Вокально-виконавська творчість: автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2000.
2. Дуткевич Т. Загальна психологія: теоретичний курс: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2015. 357 с.
3. Карпенко Н.А. Психологія творчості: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
4. Мережко Ю., Петрикова О. Методика формування навичок самостійної роботи майбутніх артистів-вокалістів у процесі фахової підготовки. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 9(14). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-267-277](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-267-277) (дата звернення: 01.12.2024).
5. Татарко К. Педагогічні умови формування виконавської культури майбутніх артистів-вокалістів на заняттях сольного співу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Т. 3, № 75. С. 288–293. URL: https://www.apnn-journal.in.ua/archive/75_2024/part_3/44.pdf (дата звернення: 01.12.2024).
6. Яковенко В. Професійна мотивація як педагогічна умова розвитку вокальної компетенції здобувачів сучасної мистецької освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Т. 3, № 72. С. 338.
7. Янь Інши. Компонентна структура вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Scientific journal of national pedagogical dragomanov university. Series 14. Theory and methodology of arts education*. 2023. Т. 29. С. 158–168. URL: <https://doi.org/10.31392/npu-nc.series14.2023.29.20> (дата звернення: 01.12.2024).

Dmytro Butrei

THE CONTENT AND COMPONENT STRUCTURE OF CREATIVE INDIVIDUALITY OF FUTURE VOCALISTS IN SOLO SINGING CLASSES

The article addresses the issue of developing the creative individuality of future vocalists during solo singing classes. The content and structural components of creative individuality are revealed, including motivational-value, operational-practical, emotional-reflexive, and result-corrective components. Scientific works that elaborate on the essence of the concept of "creative individuality", its components, and factors of development in the process of vocal performance activity are analysed. The importance of a personality-oriented approach, the integration of innovative teaching methods, and the harmonious combination of technical and artistic skills in the professional training of students are substantiated. The role of the national vocal repertoire is identified as a means of shaping the artistic and aesthetic tastes and fostering the patriotic education of future performers. The integration of students' independent work methods into the educational process is considered a factor in developing creative activity and responsibility. Emphasis is placed on the need to form an individual learning trajectory, which maximizes the potential of each student, considering their psychophysiological characteristics. It is noted that the development of creative individuality depends on the interaction of psychological, pedagogical, and artistic factors, which create conditions for students' creative self-expression and self-realization. Pedagogical conditions that foster the realization of future performers' creative potential are identified, particularly through the enhancement of solo singing teaching methods and the use of national vocal repertoire. The essence of a systemic approach in the formation of vocalists' professional mastery is outlined, ensuring the harmonious development of technical, artistic, and emotional components of creative activity. Future research should focus on integrating contemporary and traditional pedagogical approaches in the context of developing students' creative individuality.

Keywords: creative individuality, future vocalists, solo singing, professional training, creative potential, content and component structure.

REFERENCES

1. Hrebenuk, N. Ye (2000). *Vocal and Performing Creativity* (Avtoref. dys. ... kand. filos. nauk). Kyiv [in Ukrainian].
2. Dutkevych, T. (2015). *Zahalna psykholohiia: teoretychnyi kurs* [General Psychology: Theoretical course]. Educational and methodological manual, Kamianets-Podilskyi: PP Zvoleiko D. H. [in Ukrainian].
3. Karpenko, N. A. (2016). *Psykholohiia tvorchosti* [Psychology of Creativity]. Textbook, Lviv: LvivDUVS [in Ukrainian].
4. Merezko, Yu., & Petrykova, O. (2022). *Metodyka formuvannia navychok samostiinoi roboty maibutnikh artystiv-vokalistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Methodology for developing self-study skills of future vocalists during professional training]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky* [Perspectives and Innovations in Science], 9(14), 2022 [in Ukrainian].
[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-267-277](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-267-277)

5. Tatarko, K. (2024). Pedahohichni umovy formuvannia vykonavskoi kultury maibutnikh artystiv-vokalistiv na zaniattiakh solnoho spivu [Pedagogical conditions for developing performance culture of future vocalists during solo singing classes]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current Issues of Humanities]*, 3 (75), 288–293 [in Ukrainian].
https://www.aphn-journal.in.ua/archive/75_2024/part_3/44.pdf
6. Yakovenko, V. (2024). Profesiina motyvatsiia yak pedahohichna umova rozvytku vokalnoi kompetentsii zdobuvachiv suchasnoi mystetskoi osvity [Professional motivation as a pedagogical condition for developing vocal competence in modern arts education students]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current Issues of Humanities]*, 3(72), 338 [in Ukrainian].
7. Yan, Inshi (2023). Komponentna struktura vokalno-vykonavskoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Component structure of vocal-performing competence of future music teachers]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 14. Theory and Methodology of Arts Education*, 29, 158–168 [in Ukrainian].
<https://doi.org/10.31392/npu-nc.series14.2023.29.20>